

■ COLUMNA

In privel per nus tuts

DA GIUSEP NAY

Ils stadis africans na vulan betg ch'il Tribunal penal internaziunal da l'ONU s'occupeschia vinavant da crims cunter l'umanitad, commess d'antieriurs presidents elegids democraticamain. Els vulan retrair lur suttascripziuns sut il statut da Roma che ha institui quest tribunal internaziunal permanent per giuditgar genocids, crims cunter l'umanitad e crims da guerra. In tal pass lubiss ad els da reger senza resguard sin ils dretgs umans ils pli essenziali che protegian corp e vita e la dignitad da mintga uman.

Questa novitad en las medias da sonda passada coincidea cun la novitad che l'iniziativa per l'expulsiun da personas da l'ester, acceptada dal pievel svizzer, saja d'exequir senza resguard sin privels per corp e vita da las personas pertutgadas e senza considerar lur ulteriurs dretgs umans, sch'els han commess er mo il pli pign delict. La suttascripziun da la Svizra sut la convenziun europeica dals dretgs umans na duai uschia betg

vegnir respectada, mabain bain vegnir retratga, sco gia pretendi.

La parallela è evidentata e duess dar da patratgar, essend ch'i dat bain ina differenza graduala tenor ils fatgs, dal quals i sa tracta, dentant betg ina differenza principiala tranter las duas novitads. Ils dretgs umans èn in acquist da l'umanitad cun ragischs gia en l'antica ed en decleranzas concernentas dal temp medieval enfin la revoluziun franzosa. Quests dretgs èn dentant s'enfirmids globalmain pir suenter la Segunda guerra mundiala e la catastrofa da l'holocaust encunter Gidieus, Romas, zagrenders, personas impedidas ed oponents. La decleraziun

dals dretgs umans da l'Organisaziun da las Naziuns Unidas ONU dal 1948 è stada la basa per las differents convenziuns internaziunalas per la proteziun dals dretgs umans sco quella europeica, ratifitgada democraticamain da la Svizra 1974. Quest acquist astga gist la Svizra mai e pli mai dar si sch'ella na vul betg perder sia reputaziun e la stima cuntanschida pervia da sia gronda tradiziun umanitara.

Ils dretgs umans na protegian era betg mo esters, mabain er mintgina e mintgin da nus en vista ad ina politica adina pli e pli privlusa, nua ch'ina apparenta maioritad vul avair tut ils dretgs senza resguards. Mo in stadi cun ils medems dretgs fundamentals per tuts è in stadi democratic, essend che umans na dasgan betg snegar ad auters umans ils dretgs ch'els pretendan per sazez. Nossa costituziun federala ed ils dretgs umans mettan uschia cun tutta legitimaziun lur limitas er a la democrazia. Betg vulair respectar ils dretgs umans, sco ch'i vegn acceptà pli e pli, munta in privel per nus tuts.